

Av Anne Inger Helmen Borge

Ett og samme barn kan støtte og oppmuntre sin bestevenn og senere på dagen delta i å plage ett annet barn. Vennskap er abstrakt og komplisert. Sosialt sjenerte barn kan få like mange venner og være like populære som ikke-sjenerte barn dersom de har godt språk og er prososiale mot jevnaldrende. Avviste barn og barn med familieproblemer kan unngå utvikling av symptomer på psykopatologi dersom de har gode sosiale kognitive ferdigheter, regulerer følelser og har en gjen-sidig venn.

Viten om vennskap er spesielt viktig for de som arbeider med skolepsykologi. Vennskap har en sentral funksjon for barn som er aggressive og har atferdsvansker og barn som er sosialt tilbaketrukket og har følelses-messige vansker.

Anne Inger Helmen Borge, Dr. Psy-chol, professor ved Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo. Hun har over 90 publikasjoner og man-ge er publisert i anerkjente interna-sjonale tidsskrifter. Hun har også skrevet boka "Resiliens- risiko og sunn utvikling" og som nå revideres og kommer i utvidet utgave.

Å VELGE VENNER

Særlig i ungdomsalderen snakker man mye om betydningen av vennskap og at venner hjelper hverandre. Man har trodd at venner har mindre innflytelse i tidlig barndom fordi da er sosiale relasjoner med familien mer sentrale. I dag går nesten alle barn i barnehagen og mange er ett og to år gamle når de treffer jevnaldrende. I barnehagen kan barna

selv velge hvem de vil leke med og være sammen med. Det å kunne velge venner blant jevnaldrende er et viktig kjennetegn ved utviklingen av vennskap. I familien kan ikke barn velge venner blant søsken som de kan blant jevnaldrende i barnehagen. Barns sosiale relasjoner med søsken og slektninger er derfor noe annet enn de relasjoner barn etablerer ut fra egne valg av bestevenner og venner i grupper.

FERDIGHETER SOM FREMMER TIDLIGE VENNSKAP

De første vennskap etableres tidlig. Barna utvikler ferdigheter som er grunnleggende for utvikling av nye sosiale relasjoner. Seks måneder gamle babyer kommuniserer med andre babyer ved å smile, berøre og bable. I andre leveår viser de normalt mye prososial (hjelp, dele og trøste) atferd. Småbarn flest har også tilsvarende hyppig aggressiv atferd (sparke, bite, slå, lugge og klype) selv om noen (ca. 5%) småbarn er klart mer aggressive i småbarnsalderen enn andre (Borge, 2003, 2007; Dionne, Tremblay, Boivin et al., 2003; Hay, Castle & Davis, 2000). Men allerede i to og treårsalderen, lærer barn å regulere og kontrollere følelser og oppmerksomhet. Med andre ord, i barnehagen kan barn lære sosiale, intellektuelle og følelsesmessige ferdigheter som gjør det mulig å forme vennskap (Ihlebak, 2007). Barn som er forsinket i å tilegne seg disse ferdighetene, befinner seg i risiko for å få problemer med venner når de begynner på skolen, som igjen kan føre til atferdsvansker og følelsesmessige problemer (Bongo, 2009; Natvig 2007).

Det er seks sentrale følelsesmessige (emosjonelle), atferdsmessige og intellektuelle (kognitive) ferdigheter som ligger til grunn når småbarn mestrer å leke harmonisk sammen med jevnaldrende (Hey ofl., 2004). Det er a) evnen til felles oppmerksomhet b) å regulere følelser c) å hemme impulser d) å imitere andres handlinger e) å forstå sammenhengen mellom årsak og virkning og f) inneha språkkompetanse. Å være sammen med voksne eller tålmodige søsken kan til en viss grad kompensere for mangler i ferdighetene. Blant jevnaldrende kan barn som er forsinket i disse ferdighetene, oppleves som mindre greie å være sammen med av andre barn. De kan bli avvist, isolert, utestengt og alene. Derfor er det mer utfordrende for noen barn å forme gode relasjoner til andre barn enn det er for flertallet av barn.

VENNSKAP ER IKKE DET SAMME SOM POPULARITET

Ett vennskap mellom to barn karakteriseres av gjensidighet. Begge parter i ett vennskap skal oppfatte hverandre som sin venn. Ett vennskap er derfor ikke nødvendigvis tilstede når voksne observerer lek og samspill mellom to barn. Vennskap er på mange måter mer abstrakt enn å se to barn leke sammen og spørre et barn hvem som er barnets venner. Grunnen er at det må avledes fra en følelsesmessig relasjon hos dem det angår. Vennskap er knyttet til opplevelsen av vennskap hos barna selv. For eksempel kan voksne tro at et barn er offer for mobbing fordi de iakttar uønsket atferd mot et barn. Uvennskap observeres også av voksne og skaper mye oppmerksomhet og bekymring. Men de voksne kan ikke vite om det de ser er en reell viktigmessing, det vil si at et barn som blir ertes virkelig opplever seg selv som et offer for plaging eller om det ikke lar seg plage og forblir upåvirket. Hva som er det rette svaret vet man først når man også har spurt barnet selv. I slike tilfelle og i de tilfelle man vil undersøke vennskap hos småbarn, er barn selv eneste og den meste kompetente informant.

Det bør legges til at når man snakker med barn om antisosial atferd, skal man aldri spørre barnet direkte, men indirekte. Barn kan med andre ord gi informasjon om antisosial atferd fra de er 4-5 år, men da bør man bruke hånddukker, bilder eller tegneseriebøker (Arsenault, Kim-Cohen, Taylor, Caspi & Moffitt, 2005). Grunnen er at de sjelden avslører opplysninger de forstår kan være uheldige. Derfor har man også utviklet jevnaldringsmetoden som ganske enkelt innebærer at jevnaldrende uttaler seg om andre barn i sin gruppe. (se også Kap. 10 i Borge, 2007). Da kan man spørre man de andre barna i gruppe om hvem som er både egne og andres venner.

Det er uetisk og ikke lovlig i forskningssammenheng å spørre om hvem barn ikke liker eller ikke er venner med. Forskningsetikk er noe annerledes enn disiplin-etikk. Disiplin-etikk handler om etikk i psykologisk behandling og klinisk sammenheng. Også da

som i forskning, må man være svært varsom med å spørre om negative forhold når man har med både små barn og voksne å gjøre, både fordi det kan være uetisk og gi usikre svar.

Når voksne ser og rapporterer om barn som oppholder seg sammen og tilsynelatende ser ut til å ha det hyggelig sammen, antar de som regel at de ser vennskap. Imidlertid er det viktig å skille mellom vennskap, jevnaldningsrelasjoner og popularitet. Det er fort gjort å forveksle vennskap med popularitet. Barn som oppfatter andre barn som populære er ikke nødvendigvis disse barnas venner (Borge & Natvig, 2007; Kristiansen & Gravdal, 2008). Populære barn er barn som har høy sosial status i jevnaldningsgruppen. Barn som ønsker å være venner med populære barn kan derfor påvirkes både negativt og positivt. Aggressive barn kan være populære og ha høy sosial status blant sine jevnaldrende. Mange i en gruppe vil være sammen med en populær gutt eller jente, selv om ikke denne gutten eller jenta som blir oppfattet som en venn.

I sum kan man si at bestevennskap og vennskap er typiske dyader. En dyade brukes her i betydningen to barn som utgjør hverandres venner der begge partene gjensidig opplever hverandre som en venn. Denne relasjonen er sterk og ikke knyttet til at de må være i samme barnehagegruppe eller klasse, gå samme dager i barnehagen eller være på samme alder. Vennskap karakteriseres av forhold som ikke har å gjøre med tid og sted, men med personlige kvaliteter hos barnet selv og hos den som barnet opplever er en venn.

KARAKTERISTIKA VED VENNSKAP: BÅDE GODE OG DÅRLIGE SIDER

Vennskap har imidlertid to sider, en god og en dårlig side. Dette kan illustreres ut fra to teoretiske perspektiv. "Sosiale Bånd" er ett perspektiv og "Sosial Interaksjon" ett annet. Det første vektlegger vennskaps lyse sider. Venner, for det meste konvensjonelle venner, bidrar positivt til ett barns følelsesmessige, kognitive, skole- og atferdsmessige funge-

ring. Teoriene til Piaget og Sullivan har inspirert forskere som deler dette synet til å undersøke fenomenet vennskap og karakteristika ved vennskap for å forstå hvordan og når vennskap spiller en positiv rolle eller feiler i å gjøre det. Det andre er en kontrast til dette teoretiske perspektiv og som bygger på sosial læringsteori. Det retter søkelyset mot mulige negative sider ved venner som det å søke risiko og venners atferdsmessige stil. Man forsøker å forklare under hvilke omstendigheter en venn har dårlig innflytelse. I sum er det ønskelige at forskere og praktikere forsøker å ivareta begge perspektiver. Man bør ha i mente som fundamentalt prinsipp, at vennskap generelt er fordelaktig for mennesker. Unntak er nå venner har tilpasningsvansker, er tilhengere til kriminell atferd eller når vennskap er konfliktfylte eller av lav kvalitet.

Typiske venninne-dyader har også både positive og negative sider. Jenter i skolealder betror seg til hverandre hyppig og intenst. Studier av det som kalles "co-rumination" kan oversettes med å gruble sammen (Rose, 2002). Dersom jenter betror negative hendelser og erfaringer til gode venninner over lang tid, kan det tilslutt svekke grunnlaget for vennskap og føre til konflikter. Å gruble sammen hviler på tillit og intimitet. Det er to kjennetegn ved dyadiske vennskap. Dette er mikroprosesser som ligger til grunn for vennskap og som påvirker trening i både konformitet og avvik. På den ene siden kan det å gruble sammen ha en positiv effekt som styrker vennskapsbåndene gjennom gjensidige betroelser. På den annen siden kan det ha en negativ effekt. Den øker depressive følelser gjennom den ekstreme ensidige opptattheten av hverandres personlige problemer og negative følelser assosiert med disse problemene. Å gruble sammen kan derfor forklare hvorfor skolevenners depressive følelser er en pekepinn for økt depresjon blant ungdom. Jenter kan være sårbare for sine venninners sosiale angst og grublerier sammen kan forsterke slike engstelige tendenser. Sosial sammenligning foregår blant to venner og kan spille en rolle for psykologisk fungering i slike sammenhenger der to jenter grubler sammen.

Foreldre forsøker så godt de kan å legge til rette for at deres barn skal ha venner. Det er svært grunnleggende og i Norge er foreldre svært oppfrende og villige til å kjøre sine barn til venner. De voksne vet jo hvor viktige venner er i livet og de ønsker at barn skal etablere vennskap. På samme måte blir foreldre såre når de forstår at sitt barn ikke har venner eller like lett som andre barn til å skaffe seg venner. Imidlertid, ny forskning viser at så godt som alle barn har venner når de begynner på skolen. En grunn er at 95% av årskullene går i barnehagen året før det begynner. Det at barn sier de har venner er vanlig, men det trenger ikke være gjensidige venner.

SOSIAL SJENANSE ER IKKE DET SAMME SOM SJENERTHET

Foreldre kan være bekymret fordi deres gutt eller jente er svært sky, tilbakeholden og sjenert.

Mange barn er naturlig sjenerte og sky. Man må, når man arbeider med vennskap, alltid sjekke ut om det er barn som er naturlig temperamentsmessige sjenerte og sky barn. De liker å være for seg selv og ikke alle barn ønsker eller former bestevennskap. De fungerer i jevnaldningsgrupper på en tilfredsstillende måte. Men i sosiale sammenhenger er det en del sosialt sjenerte barn. Det er noe annet enn sky barn. De har færre venner enn ikke-sosialt sjenerte barn. De holder seg i litt avstand fra andre barn og sirkler rundt i periferien. I hovedoppgaven til Mona Kristiansen og Tina Gravdal (2008, merk at nå kan hovedoppgaver lastes ned fra DUO på Universitetet i Oslo), viser de at sosial sjenanse har ingen negative innflytelse i den grad 2-6 åringer kan mestre kommunikasjon med andre. Da har de like mange venner som ikke sosialt sjenerte barn. De kan også være populære, men under den betingelse at de også oppleves av de jevnaldrende som prososiale. Barn ser på seg selv i et positivt lys som er utviklingsmessig det normalt og fordelaktig for utviklingen fordi det fremmer vekst. Studier av skolebarn viser at dårlige jevnaldningsrelasjoner har sammenheng med

dårlig selvbilde. Dårlige jevnaldningsrelasjoner har også linker til avvising, ensomhet, sosial angst og sosial tilbaketrekking.

VENNSKAP SOM SKOLEPSYKOLOGISK TILTAK

I boka "Resiliens – risiko og sunn utvikling" (Borge, 2003, se også revidert versjon i 2009), omtaler jeg en kjent studie fra Montreal, Canada som har fulgt over tusen gutter fra familier med lav sosioøkonomisk status fra de gikk i førskolen og til i dag da de er over 30 år. I denne studien av atferd og utvikling hos barna som ble videreført årlig med de samme barna og familiene, gjennomførte de en intervensjon. Richard Tremblay og Frank Vitaro som ledet studien, ønsket å gjøre en kontrollerte studie av en gruppe gutter som fikk tiltak både hjemme og på skolen og en gruppe som ikke fikk annet enn det som var vanlig. Da disse forskere, spesielt Frank Vitaro har forsket svært mye på vennskap, ønsket de å bruke det som virkemiddel på skolen for å redusere fysisk aggresjon. I studiegruppen satte de gutter med atferdsvansker sammen med to andre gutter uten som skulle arbeide sammen i timene og være sammen i fritiden. Guttene fikk hjelp både på skolen og til å fungere sammen med andre såkalt vanlige venner, og ikke minst måtte foreldrene gå med på hjemmebesøk, veiledning i oppdragelse og samarbeid med skole og terapeuter. I første omgang skulle terapeutene foreta 18 hjemmebesøk over en avgrenset tidsperiode. De godtok ikke at foreldrene eller gutten boikotet avtalen, men prøvde så mange ganger at de til slutt fant en tid som passet.

Resultatet var slående. Senere kriminell atferd ble forhindret. Det viste seg blant annet at guttene som hadde deltatt i programmet, valgte mindre avvikende venner enn guttene i kontrollgruppen. Dersom ledere i gjenger og vennegrupper utøver positiv atferd under ellers risikofylte forhold, er sjansen for positive ringvirkninger på jevnaldrende til stede.

Da guttene var 24 år undersøkte de igjen hvilken effekt programmet hadde hatt (Boisjoli ofl 2007). De fant to effekter som bidro til resiliens. For det første var det systematisk flere gutter fra programgruppen (intervensjonsgruppen) som hadde fullført høyskole utdanning ved 24 års alder sammenlignet med kontrollgruppen. For det andre hadde systematisk færre gutter i intervensjonsgruppen kriminell løpebane enn de som hadde vært i kontrollgruppen. Resultatene styrker den positive utviklingen de hadde sett ti år tidligere ved at langt færre som fikk intervensjon droppet ut av skolen. Boisjoli og medarbeidere skriver at selv om resiliens og positive effekter var utviklet, preget de sosiale og økonomiske problemene fortsatt de unge menn. Vi husker at da denne studien startet, inkluderte de kun 6 årige gutter fra familier med lav sosio økonomisk bakgrunn.

I sum kan man fastslå at det ikke er så enkelt at man bare kan "finne" en venn til en gutt med tilpasningsproblemer som tilsynelatende ikke har gode venner. Man må ta i betraktning hvert barns individuelle risiko profil, dyade-kvaliteter og forhold ved relasjonene som kan bidra til en forbedret psykologisk tilpasning hos de to barna i dyaden.

TIDLIGE VENNSKAP OG BETYDNING FOR FUNGERING I UNGDOMSALDER

Kvaliteten på relasjoner mellom barn kan endre deres sosiale oppfatninger, følelser og mestringsstrategier. Med mestringsstrategier mener vi en typisk atferd som vi benytter i møte med hverdagslig stress og vanskelige livshendelser. Mestringsstrategier må derfor forstås endten som bestemt av ressursene i individet eller som påtvunget av situasjonelle krav (Bekkhuis, 2008). Man kan tenke seg at det å ha en god venn på skolen kan spille en rolle for mestring, og særlig gode skoleprestasjoner. Elever tør å gjøre feil fordi de er blant venner. Som vi har sett kan altså relasjoner mellom barn i barnehage og skolealder være til det positive, men den kan også være til det negative. Ikke alle venn-

skap har en positive innvirkning på tilpasning. Mellom 5 og 10% av barna har kroniske problemer med venner som avvisning (utestengning) og plaging (Deater-Deckard, 2001).

Tidlige vennskap eller mangel på vennskap kan også ha langsiktig virkninger på følelsesmessig fungering. Jeg har samarbeid med de kanadiske forskerne som ble omtalt foran (Pedersen, Vitaro, Barker & Borge, 2007). Vi analyserte data fra en annen oppfølgingsstudie enn den fra Montreal som ble omtalt foran. Denne studien gjennomføres i ett distrikt i Quebec "Val d'Or" (se for eksempel Brendgen, Vitaro, Bukowski et al., 2001). Vi fant at femteklassinger som hadde en stabil bestevenn, så mer positivt på seg selv og rapporterte mindre depressive følelser i tidlig ungdomsalder enn de femteklassinger som var venneløse (friendless). I disse analysene kontrollerte vi for (tok høyde for) opprinnelig akseptering fra venner og oppfatning av sin generelle kompetanse, så effektene kunne ikke skyldes at ungdommene hadde høy status i gjengen eller var skolemessig flinke. Antall år uten noen eller minst en gjensidig venn, pekte hen mot (predikerte) ensomhet og depressive følelser i tidlig ungdomsalder. Her tok vi også høyde for at dette funnet ikke kunne skyldes personlighetsfaktorer, angst, atferdsvansker eller tidligere avvisning blant venner. Dessuten fant vi at antall år uten venner ikke pekte mot kriminell atferd (Pedersen, Vitaro, Barker & Borge, 2007). Det mest framtreddende utviklingsløpet var for ensomhet. Det vedvarte fra grunnskolen til ungdomsalder og gikk via avvisning fra jevnaldrende.

EN NORSK STUDIE OM BETYDNINGEN AV DET FØRSTE VENNSKAP FOR PSYKOLOGISK FUNGERING I BARNEHAGE OG SKOLE

Da vennskap i stor grad har blitt studert blant skolebarn, har man hatt lite viten om de tidlige vennskap. En grunn til dette er at mange land ikke har et godt utbygd barnehagetilbud. I Norge har vi derfor et godt utgangs-

punkt for å studere de aller første vennskap og hvordan de forløper gjennom barnehagetid inn i skolealder. Studien "Det første vennskap" er en slik barnehagestudie. Det er en oppfølgingsstudie med gjentatte datainnsamlinger med ett års mellomrom fra 2006 til 2009. Den er gjennomført i samarbeid med barnehage og skoleadministrasjonen i to østlandskommuner. Til sammen deltok 33 barnehager og 13 barneskoler. Da studien startet ble alle foreldre som hadde barn i disse barnehagene forespurte om å delta og de som valgte å delta ga skriftlig informert samtykke. Norges Forskningsråd har finansiert studien som er godkjent av Datatilsyn og Regional etisk komité for medisin og helseforskning (REK). Av de forespurte, samtykket 64%. Studieopplegget innebar at alle barna intervjues individuelt i sine respektive barnehager, foreldrene og lærerne besvarte spørreskjema. Her omtales noen funn.

Da studien startet, hadde over halvparten (60%) av barna fra 2 til 6 år en bestevenn. Så mange som 80% av barna var populære blant sine jevnaldrende. Hege Strøm Natvig (2007) viste at dersom man legger lærernes vurderinger til grunn, kan en bestevenn bidra til å redusere risiko for ytterligere problemer hos barn med symptomer på overaktivitet og konsentrasjonsvansker.

Barna selv vurderte imidlertid prososialitet som viktig for popularitet mens førskolelærere la mer vekt på barnas oppmerksomhets-evne, viste Mari Ihlebæk (2007). Det at barn deler, trøster og hjelper hverandre er altså sett fra barnas eget ståsted, viktig for om de oppfattes som populære i gruppen (Ihlebak, 2007; Kristiansen og Gravidal, 2008) Ragnhild Tynes Vågen (2009) ønsket i midlertid å undersøke om det alltid er så bra å være snill og grei. Hun undersøkte barn som ved første måletidspunkt hadde symptomer på følelsesmessige vansker. Hun fant at allerede blant disse unge barna var det kjønnsforskjeller og at slike symptomer var hyppigere blant jentene enn guttene. For barn med symptomer på følelsesmessige problemer, sammenlignet med barn uten slike symptomer, var det å være prososial en risikofaktor for vedvarende

problemer. Maret Bongo (2009) viste at det sannsynligvis vil være til liten nytte å bruke prososiale tiltak på barn med symptomer på ADHD i den tro at dette vil redusere symptomene over en tre årsperiode. Barn med slike symptomer utviste lite hjelp, trøst og deleatferd. Barn med minkende ADHD symptomer over denne tidsperioden, var derimot bedre i å utvise prososial atferd. Det er grunn til å tenke seg at barn som er overaktive og ukonsentrerte ikke har så lett for å ta i mot hjelp og trøst som barn som er mindre aktive og mer oppmerksomme.

Benedicte Sverdrup (2008) og Karin Magdalena Erichsen (2009) samt Arvid Nikolai Kildahl (2009) har alle analysert forskjellige sammenhenger mellom familieforhold og barns psykososial fungering i barnehagen. Forbedring i parforhold i familien bidro til flere vennskap hos barna (Sverdrup, 2008). Mødre som oppga at de hadde symptomer på angst og depresjon trenger imidlertid ikke være bekymret for at det rammer eller "kommer inn i" barnet i form av symptomer på overaktivitet, impulsivitet og konsentrasjonssvikt (Erichsen, 2009). Dette indikerer at det er svært viktig å huske at det ikke er noen enkel, direkte sammenheng mellom problemer i familien og problemer med barnet i barnehagen. Det vil alltid være en rekke bakenforliggende forhold, noe man gjerne kaller for tredjevariabler eller mediator variabler, som er virker under visse betingelser. I psykologisk forskning er det vanskelig å påvise hvilke av de mange mulige bakenforliggende variabler som har betydning for det man er interessert i. Kildahl (2009) viste at barnas tenking var til en viss grad påvirket negativt, dersom det var sammensatte vansker i familien. Men familieproblemer påvirket ikke barnas sosiale forventninger eller det å ha en venn i barnehagen.

Kvalitet i barnehagen er et begrep mange bruker og som hevdes å ha betydning for barnas trivsel og foreldrenes tilfredshet med barnehagetilbudet. Hilde Walderhaug Goksøyr og Ivar Walderhaug Goksøyr (2009) analyserte foreldrene kvalitative svar på hva de la i begrepet kvalitet i barnehagen, hva de har vært tilfreds

med og hva som kan bli bedre. De viste at det viktigste var at noen i personalet har tid til barna og ga individuell omsorg. Stabilt personale var også en faktor mange framhevet som viktig for begrepet kvalitet i barnehage. Utetid var også hyppig presentert som eksempel på kvalitet. Det neste vi vil undersøke er om det er noen forskjell på typer av barnehager, for eksempel naturbarnehager versus tradisjonelle barnehager og i hvilken grad vi finner samme antall og typer vennskap og om barna fungerer bedre i den ene eller andre typen. Her må vi ta hensyn til at det også kan være forskjeller i foreldrebakgrunn fordi mange foreldre i dag i stor grad kan velge hvilke barnehage de vil at barna skal gå i. I sum er det viktig å si at dette er de første resultater fra en stor og omfattende studie som vi håper det vil komme mange viktige og interessante funn fra i årene som kommer.

Noen sentrale momenter om vennskap

- * Barn oppgir ofte andre barn som sine venner enn de barna voksne oppgir.
- * Popularitet og jevnalder-relasjoner er ikke det samme som vennskap.
- * Vennskap har to sider, en god og en dårlig.
- * Jenter som grubler for mye sammen, kan ødelegge sine vennskap.
- * Sosialt sjenerte barn har færre venner enn ikke sjenerte i barnehagen, men godt språk beskytter mot isolasjon og prososial atferd bidrar til popularitet.

OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

Ikke alle barn med psykologiske problemer er blottet for venner. Kanskje kan det å ha et gjensidig vennskap i sin jevnaldringsgruppe, beskytte barn for å utvikle sosiale og følelsesmessige problemer. Aggressive barn tilbyr sannsynligvis prososiale handlinger eller kommer med forklaringer om positive intensjoner når deres venner oppfører seg

negativt. For eksempel kan man tenke at ett aggressivt barn kan si dette om den uønskede atferden til en venn: ”Han forsøkte å hjelpe meg unna da han andre gjorde det”. Det er også sannsynlig at den samme aggressive gutten ikke ville forklare seg eller oppføre seg på samme måte dersom den involverte ikke var hans venn og var ukjent eller ikke-venn. Dette har å gjøre med det vi kaller sosial informasjons prosessering og mestringstrategier blant aggressive barn (se Burgess ofl. 2006). Vennskap kan også ha en lindrende virkning på negative, sårende og opprørende bemerkninger som hører med til erfaringene mange barn i rammes av. Ett vennskap er en intim relasjon der man kan snakke om både gode og vanskelige ting. De som ikke har ett slikt vennskap, vil derfor i langt større grad få følelsesmessig reaksjoner på negative bemerkninger fra jevnaldrende. Også det å høre til en liten tett gruppe med venner har vist seg å beskytte innvandrere ungdom mot diskriminering og plaging. Grunnen er at medlemmene i en gruppe føler at de vonde kommentarene og den diskriminerende atferden ikke gjelder den enkelte, men gruppen og på den måten skånes de for opplevelsen av personlige angrep (se Borge, 2009 for ytterligere omtale). Gruppevennenskap er noe annet enn det gjensidige vennskap mellom to som karakteriseres som en dyade.

Målet med denne artikkelen har vært å gi en oversikt over kunnskap om vennskap. Internasjonale studier fra begynnelsen av 1990 tallet fram til i dag har gitt viten om hvordan man definerer ulike typer vennskap, hva som karakteriserer vennskap og hvilke forhold ved barnet selv, foreldrene og jevnaldringsgrupper som påvirker vennskap. Vi har sett at longitudinelle studier bidrar til å forstå vennskapsstabilitet og betydning vennskap har gjennom barnehage-, skole- og til ungdomsalder for atferdsvansker og følelsesmessig vansker. I vennskap er det beskyttelsesfaktorer som gjør at avviste og sosialt sjenerte barn utvikler resiliens og greier seg tilfredsstillende i barnehagen, på skole og i arbeidsliv.

REFERANSER

- Arsenault, L., Kim-Cohen, J., Taylor, A., Caspi, A., & Moffitt, T. E. (2005). Psychometric evaluation of 5- and 7-year-old children's self-reports of conduct problems. *Journal of Abnormal Child, 33*, 537-550.
- Bekkehus, M. (2008). Mestring. I : Helgeland, I, (red). Forebyggende arbeid i skolen, 2. utgave. Om barn med sosiale og emosjonelle vansker. Oslo: Kommuneforlaget.
- Boisjoli, R., Vitaro, F., Lacourse, E., Barker, E. D., & Tremblay, R.E. (2007). Impact and clinical significance of a preventive intervention for disruptive boys. *British Journal of Psychiatry, 191*, 415-419.
- Bongo, M. S. A. (2009). *Hvordan påvirker anti-sosial og prososial atferd forløpet av ADHD-symptomer over tid? En longitudinell studie av 368 barn*. Universitetet i Oslo: Psykologisk institutt. Hovedoppgave.
- Borge, A. I. H. (2007). *Resiliens i praksis. Teori og empiri i ett norsk perspektiv*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Borge, A. I. H. (2009). *Resiliens – risiko og sunn utvikling*. Revidert og utvidet utgave. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Brendgen, M., Vitaro, F., Bukowski, W. M., Doyle, A. B., & Markiewicz, D. (2001). Developmental profiles of peer social preference over the course of elementary school: Associations with trajectories of externalizing and internalizing behavior. *Developmental Psychology, 37*, (3), 308-320.
- Burgess, K. B., Wojslawowicz, J. C., Rubin, K. H., Rose-Krasnor, L. & Booth-LaForce, C. (2006). Social information processing and coping strategies of shy/withdrawn and aggressive children: Does friendship matter? *Child Development, 77*, (2), 371-383.
- Deater-Deckard, K. (2001). Annotation: Recent research examining the role of peer relationships in the development of psychopathology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 42*, (5), 565-579.
- Dionne, G., Tremblay, R. E., Boivin, M., Laplante, D., & Pérusse, D. (2003). Physical aggression and expressive vocabulary in 19-month-old twins. *Developmental Psychology, 39*, (2), 261-273.
- Erichsen, K. M. (2009). *Deprimerade foreldre og overaktive, uoppmerksomme og impulsiva barn. En studie av samsvarendet mellom foreldres symptom på depresjon/angest og førskolebarns overaktivitet, uoppmerksomhet og impulsivitet i en normalpopulasjon*. Universitetet i Oslo: Psykologisk institutt. Hovedoppgave.
- Goksøyr, H. W., & Goksøyr, I. W. (2009). *Barnehagekvalitet og tilfredshet fra foreldrenes perspektiv: "Det viktigste er at noen har tid, og ikke minst ønsker å tilbringe tid med mitt barn"*. Universitetet i Oslo: Psykologisk institutt. Hovedoppgave.
- Hay, D. F., Castle, J., & Davies, L. (2000). Toddlers' use of force against familiar peers: A precursor to aggression? *Child Development, 71*, (2), 457-467.
- Hay, D. F., Payne, A., & Chadwick, A. (2004). Peer relations in childhood. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 45*(1), 84-108.
- Ihlebak, M. (2007). *"Du får komme i bursdagen min"!* Om sammenhengen mellom oppmerksomhetsevne og popularitet blant 2-6 åringer. Hovedoppgave. Psykologisk institutt. Universitetet i Oslo.
- Kildahl, A. N. (2009). *Family risk factors: the role of cumulative risk and individual risk factors in young children's social and cognitive development*. Hovedoppgave. Psykologisk institutt. Universitetet i Oslo.
- Kristiansen, M., & Gravdal, T. (2008). *Sjenanse- og vennskap- betydningen av språk, perspektivtaking og prososialitet. En studie av 597 barn i 33 norske barnehager*. Hovedoppgave. Psykologisk institutt. Universitetet i Oslo.
- Natvig, H. S. (2007). *Hyperaktivitet/oppmærksomhet og atferdsvansker. Betydningen av relasjonen til jevnaldrende*. Hovedoppgave. Psykologisk institutt. Universitetet i Oslo.
- Pedersen, S., Vitaro, F., Barker, E. D., & Borge, A. I. H. (2007). The timing of middle-childhood peer rejection and friendship: Linking early behavior to early-adolescent adjustment. *Child Development, 77*,(4), 1037-1051.
- Rose, A. J. (2002). Co-rumination in friendship of girls and boys. *Child Development, 73*, 175-195.
- Sverdrup, B. (2008). *Barns gjensidige vennskap, deres sosiale atferd og utvikling av resiliens*. Masteroppgave. Psykologisk institutt. Universitetet i Oslo.
- Vågen, R. T. (2009). *Prososialitet og emosjonelle vansker. En studie av 381 førskolebarn over 2 år*. Hovedoppgave. Psykologisk institutt. Universitetet i Oslo.

Anne Inger Helmen Borge

Universitetet i Oslo

Psykologisk Institutt

Postboks 1094, Blindern, 0317 Oslo

Telefon kontor: +47 22 84 51 57

Mobil: +47 92 09 46 99

E mail: a.i.h.borge@psykologi.uio.no